

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Role UNEP v ozbrojených konfliktech

Patricie Houšková

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – evropská studia

Bakalářská práce

Role UNEP v ozbrojených konfliktech

Patricie Houšková

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph. D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen seznam uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024 .....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat doc. Ph.Dr. Šárce Cabadové Waisové, Ph. D. za odborné vedení mé práce, cenné rady a ochotu, kterou mi v průběhu psaní bakalářské práce věnovala.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1. Bezpečnostní témata jako součást agendy UNEP	5
1.1. Změna struktury UNEP	8
1.2. Proces realizace bezpečnostní agendy UNEP	10
1.2.1. Analýza stavu životního prostředí	10
1.2.2. Návrh řešení	11
1.2.3. Podpora implementace	12
2. Činnost UNEP v procesu post-konfliktní rekonstrukce a ochrany životního prostředí v průběhu ozbrojených konfliktů	13
2.1. Post-Conflict Environmental Assessment	14
2.2. V jakých konfliktních a post-konfliktních zemích se UNEP angažoval	17
3. Angažmá UNEP v Súdánu	21
3.1. Sudan Post-Conflict Environmental Assessment	22
3.2. Role UNEP v Súdánu dnes	23
3.3. Strategie UNEP v Súdánu do budoucna	25
Závěr	28
Seznam literatury	31
Resumé	38

Seznam použitých zkratek

APELL	Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level
CAPP	Chemical Accident Prevention and Preparedness Framework
BTF	Pracovní skupina pro Balkán
Eco-DRR	Ecosystem-based disaster risk reduction
EK	Evropská komise
IISD	International Institute for Sustainable Development
IUCN	International Institute for Conservation of Nature
ILA	International Law Institute
JEU	Joint Environmental Unit
OCHA	United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs
OSN	Organizace spojených národů
PCDMB	Post-Conflict and Disaster Management Branch
PCEA	Post-Conflict Environmental Assessment
PRIO	Peace Research Institute Oslo
UNDP	United Nations Development Programme
UN-HABITAT	United Nations Human Settlements Programme
UNEP	United Nations Environmental Programme
UN Women	Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
WWF	World Wide Fund For Nature

Úvod

Environmentální témata jsou jednou z klíčových oblastí k udržení bezpečnosti. Ačkoli se jedná o takto nezbytnou a důležitou oblast, jejich zastoupení v politické agendě a v agendě bezpečnostních témat je relativně nové. Vzhledem k tomuto poměrně krátkému působení environmentálních témat na půdě bezpečnostních studií můžeme nalézt mezery jak v teoretickém prostoru, tak v praktickém pohledu na propojení environmentálních aspektů s bezpečností.

Environmentální témata začínala pronikat do mezinárodní politické agendy již počátkem 50. let 20. století. Zlom však nastal na počátku 70. let 20. století, kdy se environmentální témata stala významnou součástí mezinárodní politiky (Waisová, 2015). Zájem o environmentální témata v mezinárodních vztazích se také projevil zřízením Environmentálního programu OSN, UNEP. Postupem času začaly vznikat i další organizace a programy zabývající se životním prostředím (např. IUCN, WWF), v této práci bych se však chtěla věnovat již zmiňovanému UNEP.

UNEP je jedním z programů OSN, který podporuje partnerské spolupráce v otázkách ochrany životního prostředí, sleduje vývoj životního prostředí, zkoumá jeho stav a následně předkládá zprávy o aktuální situaci Valnému shromáždění OSN. Environmentální program UNEP vznikl v reakci na narůstající environmentální hrozby na Konferenci OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu roku 1972. Zde se totiž zrodila myšlenka samostatné agentury spadající pod OSN, která by se zabývala výhradně životním prostředím. Zpočátku byly náplní UNEP otázky spojené zejména se životním prostředím jako klimatická změna, znečištění či ochrana ohrožených druhů fauny a flóry nebo ochrana podmořského života. Až do 90. let 20. století se v agendě UNEP bezpečnostní témata spojená s vlivem životního prostředí na konfliktní a post-konfliktní témata nevyskytovala (UNEP, n.d. a). V průběhu své existence se však UNEP postupně začal věnovat také vztahu mezi životním prostředím a bezpečností, a to včetně problematiky ozbrojených konfliktů a jejich dopadu na životní prostředí. Právě pronikání bezpečnostních témat do agendy UNEP bude hlavním tématem mé

bakalářské práce.

K pochopení tématu je nutné vysvětlit několik pojmů jako „ozbrojený konflikt“, nebo „environment“. Pojem „ozbrojený konflikt“ má několik možných definicí. V předložené práci je použita definice *International Law Association* (ILA), která pojem formulovala na základě mezinárodního práva. Podle ILA musí ozbrojený konflikt splňovat dvě kritéria, a to (a) účast dvou a více organizovaných ozbrojených skupin (b) v bojích s určitým stupněm intenzity (International Law Association, 2010). Pojem „environment“ můžeme chápat jako týkající se životního prostředí (Waisová, 2015), v práci jsou slova využita jako synonymum.

V práci se budu zabývat analýzou otázek spojených se životním prostředím ve vztahu k ozbrojeným konfliktům a k post-konfliktním situacím a zaměřím se na to, jakou roli UNEP v takových situacích hraje. Cílem práce je zmapovat, jak se do agendy UNEP dostávala témata bezpečnosti a ozbrojených konfliktů od počátku 90. let 20. století. Období 90. let 20. století se stalo klíčové pro politickou agendu UNEP v rámci propojení bezpečnosti a environmentu na základě několika faktorů. Jedním z těchto faktorů je zvýšený globální zájem o environmentální témata v kontextu bezpečnosti, který ke konci tisíciletí enormně stoupl, nebo fakt, že okolo 80 % hlavních ozbrojených konfliktů mezi lety 1950 a 2000 se vyskytovalo v oblastech s vysokou biodiverzitou (Hanson et al., 2009).

V tomto textu se budu věnovat několika otázkám:

- Za jakých okolností se bezpečnostní témata dostávají do agendy UNEP? V souvislosti s touto otázkou se budu zabývat tím, jaké momenty ovlivnily vstup bezpečnostních témat do agendy UNEP a jaké osobnosti k tomu přispěly. K tomu využiji dostupné články odborníků na dané téma a dokumenty z oficiálních stránek UNEP.

- Měla změna agendy UNEP – tj. začlenění bezpečnostních témat do agendy – nějaký vliv na strukturu UNEP? Po rozšíření agendy UNEP o bezpečnostní témata přibylo několik kanceláří do struktury organizace. V souvislosti s výzkumnou otázkou se budu zabývat tím, jaké entity přibyly do celkové struktury UNEP a čím se jednotlivé nově vzniklé části zabývají. Využiji k tomu webové stránky UNEP týkající se struktury programu.

- Jaká bezpečnostní témata se do agendy UNEP dostávají? Pomocí ročních reportů dostupných z webových stránek UNEP a *Post-Conflict Environmental Assessment* zprávy, kterou UNEP sepsal o situaci v Súdánu, nastíním témata, která se do agendy v průběhu vývoje promítla.

- V jakých konfliktních a post-konfliktních zemích se UNEP angažoval a proč? V rámci této výzkumné otázky se budu zabývat zeměmi, ve kterých UNEP působil v rámci svých projektů ve vztahu k ozbrojeným konfliktům. K zodpovězení využiji roční reporty, které UNEP zveřejňuje na svých internetových stránkách.

Také bych se chtěla zaměřit na to, jak se UNEP angažuje v post-konfliktních zemích. To bych chtěla demonstrovat na vybrané případové studii. Pro účely této bakalářské práce jsem si vybrala Súdán. Původně jsem zamýšlela zkoumat konkrétní oblast Severní Dárfúr, která se nachází v západní části Súdánu. Po konzultaci s vedoucí práce jsem však došla k závěru, že demonstrovat angažovanost UNEP bude vhodnější na celém území státu, jelikož zde UNEP operuje již přes 20 let a tudíž se zde objevuje široká škála oblastí, ve kterých UNEP působí. Velké množství problémů souvisejících s životním prostředím v Súdánu tak bude vhodné pro nastínění rozsáhlé angažovanosti UNEP v post-konfliktních zemích.

V první části své práce se budu soustředit na samotný proces pronikání bezpečnostních témat do agendy UNEP. Jaké změny nastaly ve struktuře, zda se změnilo složení kanceláří, které doposud v UNEP existovaly, a zda přibýly do struktury organizace nové složky. V této kapitole se budu také věnovat procesu realizace bezpečnostní agendy UNEP. Pokusím se zde vysvětlit proč a v jakých tematických oblastech UNEP pracuje, jakým způsobem probíhá proces návrhu řešení a hledání kompromisu, a jakým způsobem jsou konečné návrhy implementovány. K získání informací jsem využila oficiální stránky UNEP a články odborníků na dané téma.

Druhá část práce se bude věnovat činnosti UNEP v oblastech konfliktů a při post-konfliktní rekonstrukci. Tato kapitola poskytne přehled zemí, v nichž se UNEP angažoval, a projektů v široké škále oblastí, které UNEP v zemích

uskutečnil ve vztahu k ozbrojeným konfliktům. Zaměřím se také na metodu *Post-Conflict Environmental Assessment*, kterou UNEP využívá, a jaké faktory jsou v hodnocení zahrnuty. Původně jsem zamýšlela nejprve popsat zapojení UNEP v jednotlivých zemích a poté vysvětlit metodu hodnocení, kterou UNEP využívá. Po důkladné úvaze jsem se však rozhodla tyto dvě podkapitoly vyměnit, jelikož si myslím, že je vhodné nejprve vysvětlit metodu post-konfliktního hodnocení a poté ji aplikovat v jednotlivých regionech. K vypracování kapitoly budu čerpat z každoročních reportů, které UNEP zveřejňuje na svých webových stránkách.

Další část textu bude věnována konkrétní případové studii – Súdánské republice. Pokusím se stručně nastínit bezpečnostní situaci v zemi a problémy související s životním prostředím, kterým Súdán kvůli častým konfliktům čelí. K tomu využiji *Post-Conflict Environmental Assessment*, který UNEP v zemi provedl v období mezi lety 2006 a 2007. Chtěla bych popsat roli UNEP v Súdánu a aktuální vybrané projekty, které byly v oblasti implementovány. Také představím strategii, kterou UNEP vytvořil ve spolupráci se súdánskou vládou, která zahrnuje vizi do budoucna pro rozvoj životního prostředí.

V závěru práce odpovím na otázky, které jsem si v úvodu vytyčila. Pomocí získaných informací shrnu, jak se do agendy UNEP dostávala témata bezpečnosti a ozbrojených konfliktů od počátku 90. let 20. století a popíšu, jak UNEP přistupuje k problematice spojené s ozbrojenými konflikty.

K vypracování práce bych chtěla využít dostupné odborné články, dokumenty, internetové stránky relevantních organizací (např. UNEP, UNDP, *The World Bank* atd.) či studie od odborníků na dané téma. Tímto způsobem bakalářská práce přispěje k lepšímu porozumění role UNEP v ozbrojených konfliktech a poskytne náhled na to, jak lze efektivně propojit environmentální hlediska s globálním mírovým úsilím.

1. Bezpečnostní témata jako součást agendy UNEP

V agendě UNEP se bezpečnostní témata začala vyvíjet až v průběhu 90. let 20. století. Již dříve se však někteří jednotlivci pokoušeli upozornit na dopady

ozbrojených konfliktů na životní prostředí. Bývalý ředitel UNEP, Arthur H. Westing, upozorňoval již v 70. letech na negativní důsledky války ve Vietnamu na tamní environment (Westing podle Waisová, 2015). V 80. letech 20. století poté Arthur H. Westing předložil UNEP zprávu týkající se negativních environmentálních dopadů nevybuchnutých min a zbytků explozivní munice, která po skončení válek (ve zprávě je zmiňována zejména druhá světová válka) nadále ohrožují životní prostředí a rovnováhu ekosystému (Westing, 1985). V návaznosti na předloženou zprávu se UNEP začíná zaměřovat na vliv konfliktu na životní prostředí.

Mezi hlavní téma Arthura H. Westinga patřila také spolupráce mezi státy, které se nacházejí ve stejné ekologické oblasti. Dle něj by měly být environmentální překážky řešeny na základě spolupráce států v daném ekoregionu (Westing, 1989). Společně spravované přeshraniční přírodní rezervace, tzv. mírové parky, by sloužily nejen jako prostředek k šíření environmentálních hodnot, ale i jako nástroj k budování důvěry mezi státy, nástroj prevence konfliktů a upevnění přátelských vztahů mezi sousedícími státy. Myšlenka byla taková, že státy spolupracující v environmentálních otázkách tíhnou méně k zahájení konfliktu a zároveň taková spolupráce může být klíčová k znovunastolení důvěry konfliktních států. Jednání mezi státy, která by vedla k zřízení mírových parků, by vyžadovala zprostředkování třetí stranou, kde A. H. Westing navrhuje právě UNEP jako jednoho z mediátorů (Westing, 1998).

V roce 1992 se v brazilském Rio de Janeiru uskutečnila Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, také známá jako Summit Země. V rámci této konference byla vydána závěrečná zpráva, která jako první oficiálně zahrnuje postoj UNEP k ozbrojeným konfliktům. Ve zprávě je uvedeno, že každý stát by měl respektovat mezinárodní právo poskytující ochranu životnímu prostředí v době ozbrojeného konfliktu a vzájemně spolupracovat na jeho dalším vývoji. Výslovně je také uvedeno, že mír, rozvoj a ochrana životního prostředí jsou vzájemně závislé a neoddělitelné jednotky. V návaznosti na deklaraci z Ria označilo Valné shromáždění OSN nadměrné využívání a těžbu přírodních zdrojů jako potenciální zdroj konfliktů a hrozbu udržitelnému rozvoji a trvalému míru

(UNEP, 1992).

Výzkumy ukazují, že celá řada vnitrostátních konfliktů souvisí s přírodními zdroji jako je čistá pitná voda či těžba drahých kovů. Od roku 1990 do roku 2009 bylo minimálně osmnáct ozbrojených konfliktů vázáno na životní prostředí a těžbu přírodních zdrojů (Matthew – Brown – Jensen, 2009). Právě v 90. letech 20. století dochází v souvislosti s rozpadem Sovětského svazu k prudkému navýšení zejména vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Jako reakce na růst počtu konfliktů ohrožujících životní prostředí po celém světě zahájil UNEP v roce 1994 svou práci v oblasti konfliktů a katastrof založením *Disasters and Conflicts Branch* (UNEP, n.d. e).

Klíčovým momentem pro vývoj bezpečnostních témat v agendě UNEP se stalo odmítnutí Prozatímní dohody o míru a samosprávě v Kosovu (tzv. Rambouilletska dohoda) ze strany bývalé Jugoslávie, které spustilo 24. března 1999 bombardování NATO. Rozsáhlé bombardování zasáhlo ropné rafinérie Pančevo a Novi Sad, ze kterých uniklo přibližně 80 tisíc tun hořící ropy do řeky Dunaj a okolí. Do ovzduší unikly toxické výpary ohrožující lidské zdraví. Okolní země vyjádřily hluboké znepokojení z možné přeshraniční kontaminace životního prostředí a ovzduší v oblasti Dunaje (UNEP, 1999). Zatímco NATO argumentovalo, že využitím sofistikovaných zbraní minimalizovalo ekologické škody, obavy, že ekologická katastrofa způsobila masivní znečištění životního prostředí nadále přetrvávaly. V květnu téhož roku byla zřízena Pracovní skupina pro Balkán (BTF), na které se UNEP podílel spolu s UN-HABITAT a lokálními aktéry. Cílem BTF bylo provedení nezávislého posouzení dopadu konfliktu na životní prostředí a lidská sídla v okruhu ropných rafinériích. Do oblasti byly vyslány pracovní skupiny, které na základě posouzení terénu identifikovaly environmentální ohniska. Pracovní skupiny potvrdily vzhledem k vědeckým záznamům kontaminaci životního prostředí, ale popřely možnost ekologické katastrofy. Závěrečná zpráva upozorňuje na zjevnou potřebu řešit dopady ozbrojených konfliktů na životní prostředí (UNEP, 1999).

UNEP ve spolupráci s dalšími aktéry usiluje pomocí nejaktuálnějších technologií a prostředků o poskytnutí kvalitních výzkumů z terénu

zainteresovaným stranám, určení environmentálních potřeb válkou zničených společností a znalosti k začlenění těchto potřeb do mírových intervencí a programů pro předcházení konfliktům (Matthew – Brown – Jensen, 2009). Od roku 1999 tak hraje UNEP hlavní roli v posuzování dopadu konfliktů na životní prostředí, kdy se od té doby uskutečnilo přes 220 misí ve více než 50 státech a oblastech zasažených konfliktem či katastrofou (UNEP, n.d. e).

1.1. Změna struktury UNEP

V návaznosti na začlenění bezpečnostních témat do agendy přibýlo několik entit do struktury programu UNEP. Nově vzniklé entity spolu navzájem spolupracují na jednotlivých projektech, i když se každá z nich zaměřuje na jinou tematiku související s bezpečností a environmentem. Zároveň každá z jednotek spolupracuje i s celou řadou partnerů z národní a z lokální úrovně a s dalšími programy OSN. Vznik jednotlivých entit mapuje vývoj vstupu bezpečnostních témat do environmentální agendy UNEP.

The Programme on Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level (APELL) vznikl v roce 1988 jako reakce na několik chemických havárií, které způsobily rozsáhlé škody na životním prostředí. Cílem APELL je identifikovat a zvýšit povědomí o možných rizicích způsobených zacházením s nebezpečným materiálem, iniciovat vhodná opatření pro snížení těchto rizik, jejich prevenci a zmírnění havárií a rozvíjet koordinovanou připravenost a informovanost všech zúčastněných stran (místní úřady, komunita, průmysl, soukromý sektor). Nástrojem k dosažení cílů jsou reakční plány a průmyslové havarijní plány, které jsou implementovány do komunit koordináčními skupinami APELL. Koordináční skupiny sdružují zainteresované strany v komunitě včetně osob s rozhodovací pravomocí z řad místních orgánů, průmyslu a se zástupci občanské společnosti. Iniciativa APELL vyvinula strukturovanou metodiku rozdělenou do 5 fází procesu s 10 prvky, podle kterých se postupuje v plánech pro jednotlivé sektory tak, aby se podařilo co nejefektivněji zmírnit dopady konfliktů na životní prostředí (UNEP, n.d. c).

V souvislosti s využitím chemických zbraní v ozbrojených konfliktech vznikl *The flexible framework for addressing Chemical Accident Prevention and Preparedness* (CAPP). Iniciativa je navržena tak, aby ji bylo možné upravit pro konkrétní potřeby konfliktem postižených států. To státům umožňuje se zaměřit na prvky relevantní pro jejich konkrétní situaci. Platforma představuje návod, jak efektivně postupovat v případech chemických katastrof. Cílem flexibilního rámce je pomoci státům vyvinout programy pro zvládání situací spojených s prevencí chemických havárií nejen v souvislosti s ozbrojenými konflikty, a usnadnit následnou implementaci těchto programů. V rámci skupiny působí zástupci příslušných agentur OSN, vládní i nevládní mezinárodní organizace, evropské instituce a zástupci zainteresovaných států (UNEP, n.d. d).

Sdílená iniciativa *Joint Environmental Unit* (JEU), na které se UNEP podílí s Úřadem pro koordinaci humanitárních záležitostí (OCHA), byla založena v roce 1994 s cílem pomoci členským státům OSN reagovat na mimořádné události týkající se životního prostředí. JEU propojuje environmentální zaměření UNEP s humanitární koordinací OCHA, jelikož na sebe environment a humanitární krize vzájemně působí a významně se ovlivňují. V rámci jednotky dochází k vytváření specifických analýz a akčních plánů pro jednotlivé státy tak, aby pomohly k snadnému začlenění otázek týkajících se environmentu do humanitární reakce na konflikt nebo katastrofu či naopak (UNEP, n.d. b).

Post-Conflict and Disaster Management Branch (PCDMB) vznikla za účelem snížit dopady na environment způsobené konflikty a katastrofami s cílem vytvořit odolnější a udržitelnější prostředí. V rámci pobočky funguje přes sto zaměstnanců a expertů napříč celou organizací OSN s hlavní centrální kanceláří ve švýcarské Ženevě (UNEP, 2014 a). PCDMB od roku 1999 rozšiřuje činnost UNEP v oblastech životního prostředí, které byly narušeny konflikty a katastrofami a měly dopad nejen na životní prostředí, ale následně také na lidské zdraví, blahobyt a bezpečí. V rámci zasažených zemí PCDMB provede hodnocení životního prostředí a následně díky svému apolitickému postoji podporuje národní kapacity k regionální spolupráci a technické a humanitární pomoci. Poté se snaží začlenit vhodná opatření na snižování rizik do programů obnovy jednotlivých

oblastí (Jensen – Hamro-Drotz, 2010).

V únoru 2008 byla na půdě UNEP založena Poradní skupina expertů pro otázky životního prostředí, konfliktů a budování míru. Skupina slouží k rozšíření analytické kapacity a odborných znalostí UNEP v oblastech post-konfliktní rekonstrukce, předcházení konfliktů, udržitelném životním prostředí či budování míru. Mezi členy expertní skupiny spadají zástupci odborníků z různých oblastí od životního prostředí po bezpečnost (Matthew – Brown – Jensen, 2009).

1.2. Proces realizace bezpečnostní agendy UNEP

Proces implementace bezpečnostní agendy UNEP se postupně vyvíjel s tím, jak se otázky týkající se bezpečnosti stále více začleňovaly do programu UNEP. Strukturovanou metodologii, kterou UNEP využívá v procesu realizace můžeme rozdělit do tří bodů, a to na počáteční analýzu stavu životního prostředí, návrh řešení a podporu implementace (UNEP, n.d. k). V rámci celého procesu jsou zapojeni zainteresovaní aktéři, se kterými UNEP úzce spolupracuje (Conoca – Wallace, 2009).

1.2.1. Analýza stavu životního prostředí

První krok v procesu realizace bezpečnostní agendy UNEP je důkladná analýza stavu životního prostředí, které bylo narušeno konfliktem nebo katastrofou. Dochází k posouzení všech aspektů konfliktu a zajištění podmínek pro efektivní mediaci. Analyzují se hlavní problémy sporu, jednotlivé zainteresované strany, jejich zájmy, vzájemné propojení a politický, socioekonomický a environmentální kontext. Jsou také vytyčeny vstupní body pro zahájení procesu rekonstrukce, které jsou identifikovány podle rozměrů konfliktu a pravděpodobnosti, že strany budou schopny vyjednat záležitosti prostřednictvím třetí strany, tedy UNEP (UNEP, 2015 a). V rámci analýzy dochází také k zhodnocení vazby mezi zhoršováním životního prostředí, stabilitou a bezpečností, a jak změny životního prostředí ovlivňují dynamiku konfliktu a tamní obyvatelstvo (UENP, n.d f).

Metodologie sběru dat se odlišuje v návaznosti na kontextu situace v daném

státě (UNEP, 2015 a). Shromažďování dat zahrnuje vyhledávání dostupných informací o dané problematice, jejich ukládání a zajištění pro další využití v následujících krocích procesu (Dalmer, 2021).

1.2.2. Návrh řešení

Nalézání konsenzu a budování důvěry a spojení u témat spojených s životním prostředím je často spojeno s mediací. Mediace bychom mohli definovat jako „kooperativní a nekonfliktní metodu, kdy nezaujatá třetí strana pomáhá sporným stranám dosáhnout řešení prostřednictvím vyjednávání založeným na zájmově orientovaných jednání“ (UNEP, 2015 a). Procesy mediace založené na konsensu a dobrovolnosti mají tendenci k déle trvajícím a udržitelnějším výsledkům.

Před samotnou fází vyjednávání dochází k přípravné části. UNEP zde vytyčuje cíle, kterými se chce v procesu zabývat. Také je připravena metodologie a metody mediace, určen rozsah vyjednávání a klíčové body, stanoveny otázky a zásady (např. podíl účasti veřejnosti při jednáních) a určení stran a jejich zastoupení v procesu. Zároveň je ustanoven pracovní plán, logistika a místa vyjednávacích schůzek.

V průběhu vyjednávání UNEP pomáhá stranám dosáhnout vzájemně dohodnutého řešení. Všechny aspekty návrhu řešení by měly být odsouhlaseny všemi zúčastněnými stranami. Základním principem je, že by všechny strany měly z vyjednávání získat více, než jsou schopny dosáhnout bez něj (UNEP, 2015 a). Technická odbornost a neutralita napomáhají UNEP v roli mediátora při jednání s vládami či dalšími zainteresovanými stranami. Právě nestrannost je při nacházení kompromisu klíčový faktor, jelikož je důležité, aby měli místní aktéři pocit objektivnosti mediátora během dialogu. UNEP popisuje svou práci jako „nástroj pro budování mostů, kde je výchozím bodem hodnotící zpráva *Environmental Assessment*“ (Conoca – Wallace, 2009).

Výsledkem vyjednávání je dohoda, která musí obsahovat jasně definované role zúčastněných stran, harmonogram provádění vyjednaných kroků pro obnovu environmentu, systém monitorování procesu a mechanismus podávání zpráv. Klíčem je zajistit, aby navržená a přijatá dohoda minimalizovala prostor pro

případné budoucí nesplnění očekávání od procesu a nedodržování stanovených zásad a kroků. Efektivní mechanismy monitorování a podávání zpráv, které poskytují stranám zpětnou vazbu o implementaci jsou zásadní pro udržení důvěry v proces.

Cílem vyjednávání není vyřešení problémů během jednání, ale vytvořit hybnou sílu na základě společného kompromisu, která se může problémy životního prostředí zabývat i po skončení mediace, např. vytvoření komise pro budování míru v regionu (UNEP, 2015 a). Důležitý efekt práce UNEP je právě posílení pozice a kapacity místních ministerstev pro životní prostředí, které po skončení rekonstrukce mohou nadále rozvíjet zasažené oblasti a preventivě předcházet dalším případným zásahům do životního prostředí (Conoca – Wallace, 2009).

1.2.3. Podpora implementace

UNEP hraje zásadní roli při realizaci stanovených plánů pro rekonstrukci postižených oblastí. Svůj plán a strategický postup koordinuje s mezinárodními aktéry působícími v oblasti budování míru a zároveň do procesu zapojuje širokou skupinu lokálních skupin zainteresovaných stran (Conoca – Wallace, 2009). UNEP totiž nedisponuje žádnými prováděcími kapacitami a jeho reálná činnost spočívá v podpoře partnerů, kteří realizují jeho doporučení. UNEP se snaží o komplexnější partnerství s jinými aktéry založené na oboustranných kompromisech. Pomáhá tak implementujícím partnerům v získávání zkušeností a osvědčených postupů v terénu (Dalmer, 2021).

Při podpoře implementace spolupracuje UNEP kromě dalších programů ze struktury OSN také s celou řadou dalších aktérů z mezinárodních i národních sfér (UNEP, 2009 a). Každá skupina aktérů využívá své vlastní nástroje pro implementaci. Tyto nástroje se napříč aktéry prolínají tak, aby se podařilo nalézt nejvhodnější možné prostředky pro integraci úsilí na obnovu regionu zasaženého konfliktem (Jensen – Lonergan, 2012). Mezi důležité partnery patří národní vlády a lokální aktéři, kteří jsou klíčoví pro úspěšnou rekonstrukci životního prostředí během a po skončení konfliktu (UNEP, 2009 a).

UNEP má dlouhodobé partnerství s Evropskou komisí jak na politické úrovni, tak na úrovni programové spolupráce. Například od roku 2012 probíhá společný projekt UNEP a EK s názvem Eco-DRR, jehož cílem je snižovat rizika katastrof v ekosystémech (UNEP, n.d. g).

Mezi hlavního finančního partnera patří jednoznačně Světová banka, která je zásadním finančním zdrojem zejména skrze *Global Environment Facility Trust Fund*, který slouží k financování globálních problémů životního prostředí (The World Bank, n.d).

UNEP také úzce spolupracuje s dalšími programy v rámci struktury OSN. V oblasti konfliktů a katastrof nejčastěji spolupracuje s Rozvojovým programem OSN, UNDP. Společně se tak podílí na celé řadě projektů pro ochranu a obnovu regionů během a po konfliktu. Jedním z projektů je kooperace na dosažení udržitelnějšího a klimaticky odolnějšího Jemenu, kde cílem je posílení rozvoje, biologické rozmanitosti, přijetí klimatické politiky či boj proti znečištění (UNDP, 2023).

Dalšími zásadními partnery jsou nevládní organizace jako např. IUCN, WWF či IISD. Dále akademické a výzkumné instituce jako the Woodrow Wilson Center, PRIO, Adelphi Research a celá řada výzkumných institucí na národních univerzitách např. Earth Institute (UNEP, 2009 a).

2. Činnost UNEP v procesu post-konfliktní rekonstrukce a ochrany životního prostředí v průběhu ozbrojených konfliktů

Období konfliktu a post-konfliktní obnovy je často charakterizováno několika přechodnými procesy. Navzdory rostoucímu uznání důležitosti role přírodních zdrojů během těchto procesů, otázky týkající se životního prostředí často zůstávají opomenuty. Neschopnost reagovat na environmentální potřeby válkou zničených společností přitom může značně zkomplikovat procesy budování míru. Rozhodnutí o obnově a ochraně přírodních zdrojů již v počátcích rekonstrukčního procesu má zásadní vliv na krátkodobou stabilitu regionu, dlouhodobě udržitelný rozvoj a úspěšné budování míru (Jensen – Lonergan, 2012). Přehlížení environmentálních potřeb může na druhou stranu přinést kolosální dopady na celý

proces rekonstrukce postiženého regionu. V nejhorším případě může napětí vyvolané problémy životního prostředí vést k obnově násilného konfliktu (Conca – Wallace, 2009).

Problémy poválečného environmentu málokdy získají v post-konfliktních zemích dostatečný politický zájem. UNEP se pomocí své apolitičnosti a objektivnosti snaží začlenit tyto otázky do kroků národních a lokálních aktérů v již prvních fázích transformace. Díky praktickým odborníkům, expertům z oboru a nestrannosti je tak UNEP schopen poskytnout kvalitní a komplexní pohled na obnovu zasažených oblastí. UNEP také přispěl k zvýšení globální diskuse týkající se problematiky zahrnutí otázek životního prostředí při budování míru po konfliktu a pomohl utvářet vhodnou agendu OSN v této oblasti (Dalmer, 2021).

2.1. *Post-Conflict Environmental Assessment*

Post-Conflict Environmental Assessment (PCEA) je hodnotící nástroj UNEP modelovaný pro sběr dat v zemích zasažených válečným konfliktem. Do hodnocení jsou zapojeni odborníci a výzkumníci UNEP, kteří využívají aktuální technické postupy k analýze a hodnocení biofyzikálních, sociálních a environmentálních dopadů vyplývajících z konfliktu. Hodnotící proces má za cíl přesně určit stupeň rizika a následně vyhodnotit potenciální řešení těchto dopadů, které směřuje k obnově životního prostředí v oblasti. PCEA se také zaměřuje na to, jaké přírodní zdroje přispěly k vypuknutí nebo udržení konfliktu, a jak lze takové zdroje využít během transformace bez značných dopadů na životní prostředí (Jensen – Lonergan, 2012).

Počátky hodnotících procesů UNEP můžeme pozorovat v již zmiňovaném Kosovu v roce 1999, kdy byly na žádost tehdejšího Generálního tajemníka OSN Kofi Amnana vyslány terénní týmy do konfliktem zasažených oblastí. Výsledkem kosovského hodnocení byla závěrečná zpráva *The Kosovo Conflict: Consequences for the Environmental and Human Settlements*, která připravila cestu pro rozvoj UNEP v této problematice. Po vyšetřování environmentálních důsledků konfliktu v Kosově následovala podobná terénní hodnocení na celém Balkáně a následně v konfliktech zasažených regionech po celém světě. Práce UNEP v post-

konfliktních regionech vedla k založení *Post-Conflict and Disaster Management Branch* (PCDMB), který získal mandát provádět na žádost členských států OSN hodnocení životního prostředí po skončení konfliktu právě pomocí PCEA (Jensen – Lonergan, 2012).

UNEP může být členským státem OSN požádán o provedení hodnocení životního prostředí v několika případech:

- pokud vnitrostátní orgány postiženého státu postrádají odborné znalosti a technologie potřebné k důkladnému hodnocení,
- pokud ozbrojený konflikt způsobí škody na životním prostředí, které se mohou týkat jedné nebo více sousedních zemí,
- pokud je zapotřebí nestranného a objektivního zkoumání, čehož stát není kvůli své politické situaci schopen.

UNEP tak v oblasti provede buď rychlé hodnocení environmentálního stavu, podrobnou analýzu, která se spíše blíží národní zprávě o životním prostředí, nebo zásah pro specifický problém (např. ropné skvrny, toxický odpad, vysídlování obyvatelstva atd.) (Conoca – Wallace, 2009).

Mezi hlavní body během hodnotícího procesu patří určení přímých a nepřímých dopadů konfliktu na životní prostředí, identifikace role přírodních zdrojů při eskalaci konfliktu, jeho přetrvání případně rizika znovuoobnovení sporu a určení souvisejících rizik pro lidské zdraví, blahobyt a bezpečnost. Součástí je také vyhodnocování, jakým způsobem lze využít přírodní zdroje k dosažení udržitelného rozvoje a jak během tohoto procesu minimalizovat negativní dopady na již křehkém poválečném životním prostředí (Jensen – Lonergan, 2012).

V PCEA můžeme narazit na několik metod, které UNEP využívá k hodnocení životního prostředí:

První, hodnocení potřeb pomocí sekundární studie, ve které UNEP během nebo po skončení konfliktu posbírání již existující sekundární informace týkající se environmentálních trendů z národních a mezinárodních zdrojů. Následně je sestavena zpráva o sekundární studii, která se pokouší stanovit priority a potřeby pro zotavení po konfliktu. V rámci hodnocení probíhá návštěva terénu na 1 až 2 týdny pro ověření sekundárních dat (Jensen, 2012).

Druhé, kvantitativní hodnocení se zaměřuje na přímé dopady konfliktů na životní prostředí (např. bombardování infrastruktury, ničení průmyslových oblastí, odlesňování atd.). Většinou se jedná o vyhodnocování poškození životního prostředí po krátkodobých konfliktech vysoké intenzity. Terénní mise trvá okolo 3 až 4 týdnů, kdy dochází k intenzivním odběrům vzorků (např. kontaminované vody, vzduchu nebo půdy) týmem odborných pracovníků.

Třetí, strategická hodnocení se zaměřuje na nepřímé dopady konfliktů (např. vysídlování, rozpad vlád atd.). Využívá se převážně u dlouhotrvajících konfliktů s nízkou intenzitou. Terénní mise probíhá během 3 až 6 týdnů. Závěrečné posouzení poskytuje obecný přehled informací o strategiích obnovy (Jensen, 2012).

Čtvrté, komplexní hodnocení poskytuje podrobný obraz o každém odvětví přírodních zdrojů a environmentálních trendech. Pro komplexní hodnocení je potřeba dostatek času a zdrojů. Terénní zkoumání může zabrat až dva roky (záleží na velikosti státu a konkrétní zasažené oblasti, bezpečnostních podmínkách a logistické infrastruktuře). Závěrečná zpráva může díky své komplexnosti sloužit jako podklad pro intervenční programy a programy pro budování míru.

To, jaký typ hodnocení bude využit, závisí na celé řadě ukazatelů jako rozsahu konfliktu, financování výzkumu, politické situaci a také na rozsahu požadavku podaného státem. Každé hodnocení je přizpůsobeno politickým, geografickým, logistickým a bezpečnostním podmínkám v dané zemi (Jensen, 2012).

Jednou z překážek, kterým UNEP čelí během hodnotícího procesu, je nedostatek základních dat o stavu životního prostředí v celé řadě post-konfliktních států. Tamní klíčoví aktéři se často brání zavedení transparentnosti, nejsou proto důvěryhodnými zdroji informací. Vzhledem k nedostatku věrohodných údajů může být objektivní posouzení provedené nestranným subjektem cenným nástrojem pro posouzení potřeb a priorit pro rozvoj (Jensen – Lonergan, 2012).

Environmentální hodnocení pomohla k zahrnutí otázek týkajících se životního prostředí do plánů poválečné obnovy a rekonstrukce. Díky souhrnnému posudku jsou odborníci schopni lépe začlenit ohledy na životní prostředí do

jednotlivých kroků plánování obnovy po konfliktu. PCEA může také vést ke změně environmentální politiky, pomoci přitáhnout mediální pozornost a usnadnit proces financování projektů. Základním kamenem hodnotících operací je pro UNEP udržení si své neutrality a objektivnosti, díky čemuž mají hodnotící zprávy všestranné využití (Jensen – Lonergan, 2012).

2.2. V jakých konfliktních a post-konfliktních zemích se UNEP angažoval

Počátkem nového milénia se zaměření na konflikty a katastrofy stalo jednou z šesti hlavních priorit UNEP. Od té doby se počet operací v postižených státech rapidně navyšuje. Pro přehledné vypsání jednotlivých post-konfliktních zemí, ve kterých se UNEP angažoval a samotných aktivit a operací, které v daných zemích byly uskutečněny, jsem vytvořila souhrnnou tabulku (viz Tabulka 1). Věnovala jsem se výhradně zemím, jejichž environment byl zasažen konfliktem, státy zasažené katastrofou jsem pro dodržení stanoveného tématu do tabulky nezahrnula. Informace do tabulky jsem vyhledávala v ročních reportech UNEP, které jsem našla na oficiálních internetových stránkách UNEP.

Samotná tabulka je rozdělena do tří sloupců. V prvním sloupci jsou uvedené státy, které jsem našla v dokumentech UNEP. Státy jsou seřazené podle časové posloupnosti tak, jak UNEP začal rozšiřovat operace do dalších zasažených regionů po celém světě. Druhý sloupec vymezuje časové období od roku 1999 do roku 2008. Třetí sloupec vymezuje časové období od roku 2009 do roku 2018. Časová období jsou vybrána tak, aby shrnovala činnost UNEP ve dvou desetiletí jeho působení v oblasti konfliktních a post-konfliktních zemích. Rok 1999 byl vybrán jakožto první rok, kdy UNEP oficiálně zasáhl do státu postiženého konfliktem. Tabulka je rozdělena do dvou dekád kvůli jednoduchému porovnání toho, v jakých státech se UNEP angažoval častěji a delší dobu. Zároveň období po roce 2018 není dostatečně v ročních reportech UNEP v oblasti konfliktů a katastrof zdokumentované, k čemuž přispěly i jiné globální problémy jako např. Covid-19.

Tabulka 1: Přehled činností UNEP ve vybraných státech

Stát	1999-2008	2009-2018
Státy bývalé Jugoslávie (Kosovo, Černá Hora, Srbsko)	<ul style="list-style-type: none"> - Čištění vybraných ploch (UNEP, 2001 a) - Hodnocení ekologických škod způsobených válkami (UNEP, 2001 b) - Zkoumání dopadu použití očištěného uranu na ŽP (UNEP, 2001 b) 	
Afghánistán	<ul style="list-style-type: none"> - Mise s cílem posoudit dopad konfliktu na ŽP (UNEP, 2002) - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2003) - Pomoc s budováním Národní agentury pro ochranu ŽP (NEPA) (UNEP, 2007 a) - Konzultace při plánování obnovy ŽP (UNEP, 2007 a) - Pomoc s napsáním a implementací národní environmentální legislativy (UNEP, 2007 a) - Poradenství ohledně globálních dohod a iniciativ v oblasti ŽP (např. přizpůsobení se změně klimatu) (UNEP, 2007 a) 	<ul style="list-style-type: none"> - Asistence při řešení konfliktu o přístup k vysokohorským pastvinám (UNEP, 2010) - Snaha o větší zapojení místních komunit do dialogů týkajících se obnovy ŽP (UNEP, 2010) - Zavedení komunitního managementu přírodních zdrojů s cílem demonstrovat komunitám výhody dobrého hospodaření s přírodními zdroji (UNEP, 2011) - Rozvoj systému parků na ochranu přírody a biodiverzity (UNEP, 2011) - Ochrana biologické rozmanitosti v regionu <i>Central Highlands</i> (UNEP, 2013) - Terénní testování odolnosti ŽP a klimatu (UNEP, 2014 b).
Okupovaná palestinská území	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundární studie s cílem posoudit dopad konfliktu na ŽP (UNEP, 2002) - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2007 a) - Spolupráce na vývoji informačního systému o ŽP pro Gazu (UNEP, 2007 a) 	
Irák	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2005) - Provedení úklidových činností dvou vysoce kontaminovaných oblastí (Al Qadissiya a Al Suwaira) – odstraněny nebezpečné chemikálie (kyanid, chróm, rtuť) (UNEP, 2007 a) - Poskytnutí odborníka na environmentální právo tamnímu ministrovi ŽP, aby urychlil legislativu týkající se ŽP (UNEP, 2007 a) - Pořádání důležitých schůzí v čele s ministerstvem pro ŽP Iráku, kde se projednávaly klíčové priority pro ŽP (UNEP, 2008) - Instalace systémů pro čištění vody (UNEP, 2009 b) - Pomoc se zřízením informační sítě o ŽP (UNEP, 2009 b). 	<ul style="list-style-type: none"> - Mise pro určení rizik pro ŽP po okupaci ISIL ve městě Mosul a jeho okolí (UNEP, 2018) - Školení místní vlády na čištění kontaminované půdy a ovzduší toxickými chemikáliemi, které byly využívány pro výrobu munice, ropou a sírou (UNEP, 2018) - Snaha o vůbec první zavedení projektu recyklace odpadu a trosků po znečištění (UNEP, 2018)

Libanon	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Post-Conflict Assessment Branch</i> zasahuje po nebezpečném uniknutí ropy do Středozemního moře po zasažení elektrárny během nepokojů (UNEP, 2007 a) - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2007 a) 	<ul style="list-style-type: none"> - Zahájen projekt monitorování ŽP, který se zaměřuje na pobřežní oblast a tamní půdu, kvalitu ovzduší a zvyšování povědomí a šíření výsledků projektu (UNEP, 2013).
Súdán	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2007 a) - Pomoc s budováním kapacity pro obnovu degradovaných oblastí (UNEP, 2009 b) - Zavedení projektů jako zalesňování (vysazování sazenic) nebo podpora alternativ k využití dřeva pro energetiku a stavebnictví (UNEP, 2009 b) - Testování kvality vodních zdrojů a jejich udržitelného využití po válečném konfliktu (UNEP, 2009 b) - Zahrnutí ŽP jako hlavní téma do plánu obnovy státu (UNEP, 2009 b) 	<ul style="list-style-type: none"> - Pomoc s národní environmentální legislativou (UNEP, 2010) - Pomoc při zřizování ministerstev ŽP v 16 státech Súdánu, což vedlo k zlepšení environmentálních postojů kapacit v zemi (UNEP, 2011) - Řešení kritického stavu pitné vody v Dárfúru (UNEP, 2012) - Sběr dat pro posouzení přízpusobení a zranitelnosti poválečného ŽP (UNEP, 2012) - Projekty pro zapojení komunit a místních společností při posuzování a řešení environmentálních problémů (UNEP, 2012) - Podpora vlády při rozvoji integrovaného řízení vodních zdrojů (např. výstavby malých přehrad) (UNEP, 2013) - Spuštění projektu pro udržitelné zpřístupnění přírodních zdrojů obyvatelstvu postiženému konfliktem v oblasti Severního Dárfúru tak, aby nedocházelo ke konfliktům o přírodní zdroje (UNEP, 2014 b) - Zahájení projektu pro řízení povodí Wadi El Ku v Severním Dárfúru, který pomáhá místním diverzifikovat zemědělskou produkci, buduje vodní hráze a nádrže a pomáhá snížit napětí mezi místními komunitami (UNEP, 2019).
Libérie	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundární studie na tamní environment (UNEP, 2005) - Technická podpora při implementaci environmentálních politik (UNEP, 2005) - Mapování zranitelnosti ŽP při vysídlování komunit po 15 let trvající občanské válce (UNEP, 2007 a) - Aktivity pro budování sítě odborníků a jejich školení v oblasti ŽP (UNEP, 2008) - Podpora vytváření a implementace environmentální legislativy (UNEP, 2008) 	
Nigérie	<ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení více než 300 míst ovlivněných těžbou ropy v regionu Ogoni, kde již po dvě dekády dochází k násilí a konfliktům (UNEP, 2008). 	<ul style="list-style-type: none"> - Hodnocení, které odhalilo masivní znečištění oblasti Ogoni ropným průmyslem (UNEP, 2012) - Rozsáhlé čištění oblasti Ogoni (UNEP, 2013)

Rwanda	- Pozorovací a konzultační mise mezi lety 2006–2007 (UNEP, 2009 b) - <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> (UNEP, 2009 b)	- Komplexní hodnocení ŽP zahrnující kritickou analýzu problémů ŽP, kterým Rwanda čelí (UNEP, 2012)
Sierra Leone		- Komplexní posouzení role ŽP v konfliktu a budování míru (UNEP, 2011) - Vytvořen program na vybudování institucionálních kapacit (např. pro ochranu ŽP, hospodaření s vodou, využívání půdy) (UNEP, 2011)
Demokratická republika Kongo		- <i>Post-Conflict Environmental Assessment</i> , (UNEP, 2012) - Zavedení projektu pro řízení povodí k poskytnutí bezpečné pitné vody hlavnímu městu Kinshasy (UNEP, 2013) - Vyslání odborníků do terénu, aby testovali kvalitu vody (UNEP, 2014 b)
Jižní Súdán		- Spolupráce s místní vládou na zlepšení řízení ŽP a podpoře udržitelného zacházení s přírodními zdroji (UNEP, 2014 b) - Spolupráce s ministerstvem pro zemědělství a lesnictví s cílem posílit hospodaření s lesy a zamezit rozsáhlému odlesňování (UNEP, 2014 b)
Sýrie		- Likvidace chemických zbraní obsahujících plyn (UNEP, 2015 b) - Vyslání odborníků, kteří dohlíželi na přepravu chemických zbraní tak, aby došlo k minimálnímu zásahu do ŽP (UNEP, 2015 b)
Ukrajina		- Posouzení potřeb ŽP po konfliktu oblasti Donbas a jeho obnovy (UNEP, 2016)

V tabulce můžeme pozorovat, že nejdéle přítomné byly jednotky UNEP v rámci své bezpečnostní agendy v Afghánistánu, a sice již od roku 2002. Naopak v některých státech, viz Sýrie, byly jednotky UNEP přítomny pouze krátkodobě jen za účelem splnění konkrétní mise. Nejrozsáhlejší národní program byl proveden v Súdánu, a to díky závažnosti znečištění spojeným s mnoho dalšími faktory způsobenými konfliktem spolu s rozsáhlou rozlohou teritoria, které bylo zkoumáno.

Z tabulky je jasně viditelné, v jakých tematických oblastech se UNEP vzhledem k ozbrojeným konfliktům v zemích angažuje. Jednotlivé oblasti jsou zaměřeny na největší potřeby daného státu. Z počátku se UNEP zaměřoval

převážně na pomoc zasaženým státům s environmentální legislativou a její implementací, podporu místních kapacit jako je ministerstvo pro životní prostředí nebo místní správa, případně jejich zřizování a následné školení tak, aby byly samy schopné udržitelně zacházet s přírodními zdroji a případně předcházet dalšímu znečištění environmentu. Docházelo také k rozvoji *Post-Conflict Environmental Assessment* metody, která se stala základním nástrojem při posuzování stavu životního prostředí po ozbrojeném konfliktu. V průběhu vývoje se portfolio činností agendy UNEP v konfliktních a post-konfliktních státech začalo rozšiřovat na specifické aktivity zaměřené na největší potřeby státu, jako je např. testování kvality vody a zavedení informačních systémů pro čištění vody nebo zkoumání dopadu nebezpečných chemikáliích, které byly využity během konfliktu a jejich šetrné a udržitelné odstranění, tj. bez velkého poškození environmentu.

To, zda jsou samotné aktivity úspěšné či ne záleží na daných podmínkách v oblasti. Např. během projektů pro zapojení místních komunit do dialogů týkajících se tamních environmentálních problémů je nezbytné, aby měla samotná společnost snahu o zlepšení tamních environmentálních podmínek. K tomu se UNEP snaží pomoci vzděláváním a rozvojem místních společností v oblastech udržitelného hospodaření s přírodními zdroji, což však nemusí být vždy dostatečně efektivní a účinné. Mezi úspěšné aktivity UNEP spadají úklidové činnosti kontaminovaných oblastí, jelikož zde UNEP využívá své novodobé technologie a tím zvyšuje pravděpodobnost úplného odstranění poválečného odpadu.

3. Angažmá UNEP v Súdánu

Území Súdánu je již od svého osamostatnění téměř nepřetržitě místem politické a bezpečnostní nestability. Historicky probíhající etnické spory a občanské války měly kolosální vliv nejen na životní prostředí, ale také na tamní obyvatelstvo, které v regionech žije. Konflikty mají za následek řadu environmentálních, sociálních, politických a ekonomických problémů, které brání zemi v rozvoji.

Na žádost súdánské vlády národní jednoty a vlády jižního Súdánu provedl UNEP v období mezi 2006 a 2007 komplexní posudek konfliktem zničeného

environmentu. Jednalo se tak o první intervenci UNEP v Súdánu a počátek dlouhodobé spolupráce. Mezi zkoumaná odvětví patřily vazby mezi konfliktem a životním prostředím, dopady vysídlení populace na životní prostředí, desertifikace, správa životního prostředí a další. Hodnocení v Súdánu bylo nejrozsáhlejší a nejsložitější, jaké UNEP kdy provedl. Závěrečná hodnotící zpráva, která byla vydaná v červnu 2007 je zatím nejrozsáhlejší hodnotící zprávou, jakou UNEP vypracoval.

3.1. *Sudan Post-Conflict Environmental Assessment*

Post-Conflict Environmental Assessment měl za cíl získat komplexní přehled o stavu životního prostředí po více než dvou dekadách ničivé občanské války. V lednu 2005 podepsaly súdánská centrální vláda a Súdánská lidová osvobozenecská armáda komplexní mírovou dohodu. Koncem téhož roku byl zahájen proces hodnocení. V rámci hodnocení proběhlo v období od ledna do srpna 2006 celkem deset samostatných terénních misí, z nichž každá trvala od jednoho do čtyř týdnů. Hodnocení poukázalo na řadu zásadních environmentálních problémů, které jsou úzce navázány na sociální a politické problémy země. Ukázalo se, že největší dopady na životní prostředí mají kromě přímých ozbrojených válek také nepřímé faktory jako je vysídlování obyvatelstva, nedostatečně efektivní veřejná správa nebo zneužívání přírodních zdrojů v důsledku konfliktu (UNEP, 2007 b).

Zpráva odhalila, že počet vnitřně vysídlených osob překročil v daném období pět milionů lidí a Súdán se tak stal státem s největším počtem vysídlených osob na světě. Nejvíce zasažený se stal region Dárfúr nacházející se na západě země, kde počet vysídlených osob ovlivnil přes 2,4 milionu lidí (UNEP, 2007 b). Přesídlování obyvatelstva doprovází významné újmy na životním prostředí a časté konflikty o přírodní zdroje jako je voda nebo další složky nezbytné pro život. UNEP vyjádřil obavy z návratu obyvatel do svých domovin po skončení občanské války. Nekontrolovatelný přesun obyvatel by mohl způsobit další vlnu degradace environmentu.

Hodnotící zpráva se dále zabývala rozsáhlou desertifikací, která je způsobena

snižujícím se objemem srážek. To ovlivňuje zemědělskou produkci v regionech, což přispívá ke zvýšenému množství konfliktů mezi zemědělci. Zemědělská produkce patří k hlavním způsobům získávání potravy v Súdánu a její nedostatek by přispěl k vyššímu počtu sporů mezi kmeny. Nedostatek srážek souvisí s rozsáhlými vlnami sucha a vážnému nedostatku vody, ať už pitné či užitkové. Nedostatek vody ovlivňuje životy místního obyvatelstva, ale souvisí také s degradací půdy a pastvin (UNEP, 2007 b).

Mezi další témata patří rozsáhlé odlesňování, průmyslové znečišťování související s rapidně se rozvíjejícím ropným průmyslem či ztráta biologické rozmanitosti. Závěrem UNEP poskytl seznam doporučení, která z hodnocení vycházela. Vzhledem k tomu, že zhoršování životního prostředí a nedostatek přírodních zdrojů jsou hlavními faktory přispívajícími k nestabilitě státu, je nezbytné, aby efektivní řešení těchto problémů byla považována za základní strategii pro předcházení konfliktům a pro budování udržitelného míru. UNEP také stanovil, že všechny další projekty OSN a dalších partnerů v Súdánu by měly vždy zahrnovat environmentální aspekty (UNEP, 2007 b).

3.2. *Role UNEP v Súdánu dnes*

UNEP se od svého počátku působení v Súdánu podílí na řadě projektů pro dosažení míru, obnovy a rozvoje v Súdánu. Cílem je budovat mír ekologicky a udržitelným způsobem bez negativního dopadu na již slabý environment. UNEP se angažuje v oblastech jako je změna klimatu, správa životního prostředí, rovnost pohlaví v otázkách životního prostředí, integrované řízení vodních zdrojů, řízení přírodních zdrojů a další (UNEP, n.d. h). V rámci bakalářské práce jsem si vybrala tři projekty z různých oblastí, ve kterých se UNEP angažuje.

V posledních desetiletích Súdán čelil stupňujícím se klimatickým výzvám jako jsou sucha, nepravidelné srážky, vyčerpání vodních zdrojů a rozsáhlé desertifikace. K řešení těchto problémů inicioval UNEP projekty, které mají za cíl zlepšit životy místních etnik, zvýšit jejich odolnost vůči klimatu, zmírnit konflikty o přírodní zdroje a bojovat proti vysídlování v regionech jako je Severní Dárfúr. Pomocí těchto projektů UNEP pomáhá Súdánu při adaptaci na změnu klimatu, při

budování kapacit a udržitelném řízení přírodních zdrojů (UNEP, n.d. ch). Jedním z projektů je *Wadi El Ku Catchment Management Project*, na kterém UNEP spolupracuje s Evropskou Unií. Projekt byl spuštěný roku 2013 na povodí řeky Wadi El Ku v oblasti Sahel v Severním Dárfúru. Území je zde vystaveno klimatické nestabilitě a nepravidelným srážkám, což vedlo k rozpadu pasteveckého a zemědělského hospodaření založeného na dešti, které bylo pro oblast typické. V důsledku toho docházelo v oblasti k častému násilí mezi místními pastevci a zemědělci. Cílem projektu bylo reagovat na sucho v oblasti zřízením spravedlivého sdílení mezi skupinami a vytvořit tak sociální vazby, které jsou základem dlouhodobé spolupráce. Mimo jiné UNEP také podporuje národní experty a koordinační orgány při vývoji, revizi a implementaci súdánského Národního plánu pro přizpůsobení se klimatické změně, kde Súdán identifikuje své výzvy a přijímá doporučení pro opatření v klimaticky zranitelných oblastech (UNEP, n.d. i).

UNEP hraje zásadní roli při začleňování otázek životního prostředí do politik státních orgánů v Súdánu. Iniciativy UNEP se zaměřují na posílení environmentálního řízení prostřednictvím projektů jako je např. *Adapt for Environmental and Climate Resilience Project* (zkráceně ADAPT!). Tento projekt podporuje různé aspekty administrativní činnosti typu vypracování politických dokumentů, vytváření sítí pro řízení přírodních zdrojů, zapojení súdánské společnosti do globálních klimatických platform a zejména shromažďování základních environmentálních dat. Projekt se uskutečnil v letech 2015 až 2019 a během svého fungování podpořil vznik kapacit na institucionální i komunitní úrovni po celém Súdánu (UNEP, n.d. j).

UNEP se také podílí spolu s *UN Women* a UNDP na projektu *Supporting Sustainable Peace in Blue Nile Region through Gender-Responsive Natural Resource Governance, Inclusive Conflict Resolution Mechanisms and Climate-Resilient Livelihoods* na podporu genderově vyrovnané správy životního prostředí v Súdánu. Jedná se o 30měsíční projekt v období 2022–2024, který si klade za cíl posílit postavení žen v místní správě a při celkovém řešení konfliktů a problémů spojených s životním prostředím (UNEP, n.d. h). V rámci všech projektů UNEP

klade důraz na udržitelné postupy s dlouhodobým dopadem na rozvoj společnosti a státu (UNEP, n.d. j).

3.3. *Strategie UNEP v Súdánu do budoucna*

Ve spolupráci se súdánskou vládou vypracoval UNEP 7. října 2020 historicky první zprávu o stavu životního prostředí, ve které je zahrnuta environmentální vize do budoucna, *State of Environment and Outlook Report 2020* (UNEP, 2020 a). Zpráva navazuje na již zmíněný *Sudan Post-Conflict Environmental Assessment* vydaný v roce 2007, který shrnoval problémy environmentu po skončení občasně války (UNEP, n.d. h). Zpráva pokrývá řadu problémů v Súdánu a hodnotí sociální, ekonomické a biofyzikální podmínky v zemi. Cílem je nastínit cesty a způsoby, které povedou zemi k budoucnosti založené na udržitelném rozvoji (UNEP 2020 a).

V dokumentu jsou nastíněny dva možné scénáře budoucího vývoje v Súdánu. První scénář, *Business as Usual*, který uvažuje o závěrech při udržování dosavadní cesty rozvoje. Druhý scénář, *Bending the Curve*, zahrnuje změnu směřování cesty rozvoje k cílům OSN pro udržitelný rozvoj a Agendě 2030 pro udržitelný rozvoj¹. Oba scénáře uvažují nad aktuálními tématy, kterým Súdán čelí, tj. znečištěné ovzduší, půda a voda, umírající biologická rozmanitost a přetrvávající environmentální problémy.

Súdán již několik let zažívá negativní dopady klimatických změn na svém území. Jedním z nich jsou rostoucí teploty, proměnlivost a nepravidelnost srážek, vlny sucha a záplav (UNEP, 2020 b). Súdán by měl začít efektivně reagovat na změnu klimatu přijetím vhodných politik, např. v oblasti obnovitelné energie. Zároveň by měl pracovat na urychlení a zintenzivnění opatření pro přizpůsobení se změně klimatu a adaptaci osvědčených technologií (UNEP, 2020 a).

Spory o vlastnictví půdy jsou v Súdánu spouštěcím faktorem celé řady

---

¹ Agenda OSN pro udržitelný rozvoj je akční plán pod záštitou OSN, jehož cílem je vymanit lidstvo z chudoby a zabezpečit planetu Zem. Nástrojem k naplnění je 17 cílů udržitelného rozvoje, které zahrnují témata jako rovnost žen a mužů, kvalitní vzdělání, konec chudoby nebo život ve vodě a další. Agenda byla přijata na summitu OSN o udržitelném rozvoji v New Yorku dne 25. září 2015 a její závaznost vyprší v roce 2030 (United Nations, n.d.).

konfliktů. V zemi existují dva systémy držby půdy, a to a) zákonný systém založený na občanských zákonech a institucích a b) zvykový systém založený na kmenových územních právech (UNEP, 2020 b). Súdán by měl prosadit harmonizaci předpisů a zákonů o systémech vlastnictví půdy v zemi. Toho lze dosáhnout pomocí zřízení pozemkové komise na státní a federální úrovni, která by se řídila zkušenostmi z mezinárodní praxe (UNEP, 2020 a).

I přes snahu UNEP zlepšit kvalitu a dostupnost vody v Súdánu, výzkum ukazuje, že v roce 2020 mělo pouze 58,7 % lidí přístup k nekontaminované pitné vodě. Nedostatek vody přináší řadu závažných problémů od zamezení socio-ekonomickému vývoji a ochraně životního prostředí po konflikty mezi pastevci a kmeny (UNEP, 2020 b). Je nezbytné, aby Súdán zlepšil své hospodaření s vodními zdroji a zaměřil se na kvalitu a distribuci pitné neznečištěné vody (UNEP, 2020 a).

Oblasti Súdánu s vysokou biologickou rozmanitostí jsou ohroženy. To souvisí s činnostmi hospodářského rozvoje jako je neudržitelná těžba nerostných surovin, odlesňování v důsledku mechanizovaného zemědělství nebo nadměrná kultivace dobytka (UNEP, 2020 b). Vytvořením regulačního rámce pro zmíněné aktivity a udržitelné využívání těchto zdrojů by podpořilo šetrné chování k životnímu prostředí, a tedy i biodiverzitě. Súdán by měl do budoucna podpořit zachování biologické rozmanitosti zavedením účinnější národní politiky v oblasti environmentu (UNEP, 2020 a).

Mezi přetrvávající problém Súdánu, kterým se zpráva zabývá patří např. rychlý nárůst populace a vnitřní vysídlování osob. Zpráva varuje, že 30% nárůst súdánské populace do roku 2030 povede k nárůstu lidí migrujících z venkovských oblastí do měst. To může způsobit napětí v okolí měst a zvýšit tlak na přírodní zdroje v daných oblastech. Přesun investic a zaměření na rozvoj venkova by snížilo migrační vlny, a tím i zátěž na slabé životní prostředí (UNEP, 2020 a).

Situace v Súdánu je v posledních několika letech zhoršována událostmi jako pandemie Covid-19, která negativně zasáhla státy celého světa nebo probíhající ozbrojený konflikt mezi místními jednotkami, který v zemi vypukl 15. dubna 2023. UNEP je nadále odhodlán podporovat Súdán v dosažení stanovených cílů v oblasti životního prostředí, budování míru a udržitelného rozvoje. Aktivně

se zapojuje do celé řady iniciativ na podporu environmentu a přizpůsobení se změně klimatu v zemi. Angažovanost UNEP v zemi probíhá již přes 20 let, což dokazuje oddanost Programu k řešení problémů životního prostředí.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat, jak se do agendy UNEP dostávají témata bezpečnosti od 90. let 20. století. K naplnění cíle jsem si v úvodu práce stanovila několik výzkumných otázek:

První otázka, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, zní následovně: „*Za jakých okolností se bezpečnostní témata dostávají do agendy UNEP?*“. Bezpečnostní témata se do agendy UNEP dostávají v reakci na zvýšený počet konfliktů, které zasahují do environmentálních oblastí a poškozují životní prostředí. Zvýšená pozornost tématům týkajících se bezpečnosti se objevila v programu UNEP v průběhu 90. let 20. století. Jednou z hlavních postav, které přispěly k rozvoji bezpečnostních témat ve vztahu k životnímu prostředí nejen na půdě UNEP, se stal bývalý ředitel UNEP, Arthur H. Westing. Jeho hlavní myšlenky se týkaly nevybuchnutých min a zbytku explozivní munice, které i po skončení válek ohrožují životní prostředí, na což upozorňoval již v 80. letech 20. století. K formování bezpečnostních témat v agendě UNEP přispěly také konference pořádané pod záštitou OSN, jako například konference Summit Země uskutečněná v roce 1992. Z této konference vzešly první oficiální postoje UNEP k ozbrojeným konfliktům, což ovlivnilo následující vývoj těchto témat v Programu. Klíčovým momentem vývoje bezpečnostních témat v agendě UNEP se stal rok 1999, kdy UNEP provedl terénní hodnocení stavu životního prostředí v Kosovu po rozsáhlém bombardování NATO. V návaznosti na závěrečnou zprávu z hodnocení se UNEP aktivně začíná zajímat o dopady ozbrojených konfliktů na životní prostředí.

Druhá otázka, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, zní následovně: „*Měla změna agendy UNEP – tj. začlenění bezpečnostních témat do agendy – nějaký vliv na strukturu UNEP?*“. Po začlenění bezpečnostních témat do agendy UNEP bylo do struktury programu přidáno několik nových kanceláří. Vznik jednotlivých subjektů reflektuje vývoj začlenění bezpečnostních témat do environmentální agendy UNEP. Nově vzniklými entitami jsou: *Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level*, *Chemical Accident Prevention and*

Preparedness Framework, Joint Environmental Unit, Post-Conflict and Disaster Management Branch či Poradní skupina expertů pro otázky životního prostředí, konfliktů a budování míru. Jednotlivé entity jsou zaměřené na jinou tematiku související s životním prostředím a jeho bezpečností.

Třetí otázka, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, zní následovně: „*Jaká bezpečnostní témata se do agendy UNEP dostávají?*“. Tematické okruhy související s bezpečností a životním prostředím, ve kterých se UNEP v jednotlivých státech angažuje, se v průběhu vývoje rapidně rozšiřovaly. Mezi časté oblasti zájmu patří identifikace a čištění vysoce kontaminovaných míst znečištěných např. nebezpečnými chemickými látkami používanými během konfliktu. Hlavní aktivitou UNEP je podpora místních institucí, jako je místní správa nebo ministerstvo pro životní prostředí, v rozvoji environmentální politiky, poskytnutí odborníků k urychlení rozhodovacího procesu a následné implementaci dohodnutých zákonů. To zahrnuje vzdělávání nejen administrativních osob, ale všech zainteresovaných členů státu k udržitelnému hospodaření s přírodními zdroji a předcházení další degradace životního prostředí. Jednotlivé projekty odpovídají potřebám daného regionu. Může se jednat o technickou pomoc jako je zavedení systému pro čištění a kontrolu kvality vody nebo obnova biologické rozmanitosti či posouzení dopadů vysídlování obyvatel na životní prostředí. Každý z projektů je tak individuální a prostřednictvím UNEP se do něj může zapojit řada aktérů od místních komunit po mezinárodní organizace na podporu budování míru a rozvoje.

Čtvrtá otázka, kterou jsem si v úvodu práce stanovila, zní následovně: „*V jakých konfliktních a post-konfliktních zemích se UNEP angažoval a proč?*“. UNEP se v rámci svého bezpečnostního programu angažoval od roku 1999 ve více než 25 státech zasažených konfliktem. První intervence se odehrála na Balkáně ve státech bývalé Jugoslávie, od té doby se zaměření UNEP rozprostřelo do států po celém světě. Nejčastěji však UNEP zasahuje ve státech Afriky a Blízkého východu. Nejdéle byly přítomny jednotky UNEP v Afghánistánu, nejrozsáhlejší a nejobsáhlejší mise byla však provedena na území Súdánu. Pro uskutečnění mise UNEP je nutné, aby samotný stát nebo mezinárodní společenství podalo UNEP žádost. Důvody, proč je UNEP požádán zasáhnout do oblastí postižených

konfliktem jsou: zasažený stát není schopen poskytnout potřebné odborné znalosti a technologie, škody způsobené na životním prostředí zasahují do jednoho či více sousedních států nebo je při řešení problémů spojených s environmentem zapotřebí nestranný a objektivní aktér. UNEP na základě žádosti státu provede hodnocení stavu životního prostředí, na jehož základě navrhne řešení obnovy a následně ve spolupráci s vhodnými partnery implementuje konzultované plány.

Téma dopadu ozbrojených konfliktů na životní prostředí je i přes dosavadní vývoj poměrně opomíjený faktor poválečné rekonstrukce. Navzdory jeho důležitosti k dosažení úspěšného udržitelného rozvoje, post-konfliktní a konfliktní státy nejsou samy motivovány či schopny zahrnout environmentální otázky do plánů obnovy. Z toho důvodu vývoj bezpečnostních témat v agendě UNEP naprosto klíčový. UNEP se zaměřuje na zahrnutí environmentálních zájmů do politických kroků jednotlivých států tak, aby došlo k obnově udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a snižování rizikových faktorů pro znovuoobnovení konfliktu. Dnes je posouzení a řešení environmentálních rozměrů konfliktů a katastrof jednou ze šesti hlavních priorit UNEP. Díky svému objektivnímu pohledu UNEP poskytuje oporu životnímu prostředí a propojuje ohledy na životní prostředí s globální snahou o udržení míru.

Seznam literatury

Conoca, Ken – Wallace, Jennifer (2009). Environmental and Peacebuilding in War-torn Societies: Lessons from the UN Environment Programme's Experience with Postconflict Assessment. *Global Governance* 15 (4), s. 485–504.

Dalmer, Natalia (2021). Building Environmental Peace: The UN Environment Programme and Knowledge Creation for Environmental Peacebuilding. *Global Environmental Politics* 21 (3), s. 147–168.

Hanson, Thor – Brooks, Thoms a kol. (2009). Warfare in Biodiversity Hotspots. *Society for Conservation Biology* 23 (3), 578–587.

International Law Association (2010). Meaning of Armed Conflict in International Law. The Hague Conference (Dostupné z: https://www.rulac.org/assets/downloads/ILA_report_armed_conflict_2010.pdf, 7. 12. 2023).

Jensen, David (2012). Evaluating the impact of UNEP's post-conflict environmental assessments. In: Jensen, David – Lonergan, Steve (2012). *Assessing and Restoring Natural Resources in Post-Conflict Peacebuilding* (Earthscan: New York), s. 17–62.

Jensen, David – Hamro-Drotz, Dennis (2010). UNEP Post-Conflict and Disaster Management Branch. *Wilson Center*, s. 1.

Jensen, David – Lonergan, Steve (2012). *Assessing and Restoring Natural Resources in Post-Conflict Peacebuilding* (Earthscan: New York), s. 1–13.

Matthew, Richard – Brown, Oli – Jensen, David (2009). From Conflict to Peacebuilding: The role of natural resources and the environment. *UNEP*, s. 1–5.

The World Bank (n.d.). Global Environment Facility Trust Fund (Dostupné z: <https://fiftrustee.worldbank.org/en/about/unit/dfi/fiftrustee/fund-detail/gef>, 19. 2. 2024).

UNDP (2023). UNDP and UNEP Partner to Enhance Development and Environment Efforts in Yemen (Dostupné z: <https://www.undp.org/arab-states/press-releases/undp-and-unep-partner-enhance-development-and-environment-efforts-yemen>, 6. 3. 2024).

UNEP (1992). Report of the United Nations Conference on environment and development (Dostupné z: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf, 19. 12. 2023).

UNEP (1999). The Kosovo Conflict: Consequences for the Environment and Human Settlements (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/assessment/kosovo-conflict-consequences-environment-and-human-settlements>, 9. 4. 2024), s. 1–7.

UNEP (2001 a). *UNEP annual report 2000* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-annual-report-2000>, 23. 3. 2024), s. 4.

UNEP (2001 b). *UNEP annual report 2001* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/synthesis-reports/unep-annual-evaluation-report-2001>, 23. 3. 2024), s. 37.

UNEP (2002). *UNEP annual report for 2002* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/unep-annual-report-2002>, 23. 3. 2024), s. 17.

UNEP (2004). *UNEP Annual Evaluation Report 2003* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/synthesis-reports/unep-annual-evaluation-report-2003>, 23. 3. 2024), s. 47.

UNEP (2005). *UNEP 2004 Annual Report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/synthesis-reports/unep-annual-evaluation-report-2004>, 23. 3. 2024), s. 13.

UNEP (2007 a). *UNEP 2006 annual report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2006-annual-report>, 23. 3. 2024), s. 67–69.

UNEP (2007 b). *Synthesis Report. Sudan Post-Conflict Environmental Assessment* (Dostupné z: <https://www.unep.org/sudan/sudan-post-conflict-environmental-assessment>, 27. 3. 2024), s. 4–13.

UNEP (2008). *UNEP Annual Evaluation Report 2007* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/synthesis-reports/unep-annual-evaluation-report-2007>, 23. 3. 2024), s. 104–111.

UNEP (2009 a). *Disasters and Conflicts Programme* (Dostupné z: https://www.unisdr.org/preventionweb/files/8351_UNEPdc1.pdf, 19. 2. 2024).

UNEP (2009 b). *UNEP 2008 annual report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2008-annual-report>, 24. 3. 2024), s. 84–92.

UNEP (2010). *UNEP Annual Report 2009: Seizing the Green Opportunity* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2009-annual-report>, 24. 3. 2024), s. 66–67.

UNEP (2011). *UNEP 2010 annual report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/zh-hans/node/11659>, 24. 3. 2024), s. 40–44.

UNEP (2012). *UNEP 2011 annual report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2011-annual-report>, 25. 3. 2024), s. 35–43.

UNEP (2013). *UNEP 2012 annual report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2012-annual-report>, 25. 3. 2024), s. 35–43.

UNEP (2014 a). *UNEP Post-Conflict and Disaster Management Branch* (Dostupné z: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/22130/DC_factsheet.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 19. 12. 2023).

UNEP (2014 b). *UNEP 2013 Annual Report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2013-annual-report>, 25. 3. 2024), s. 18–19.

UNEP (2015 a). *Natural Resources and Conflict: A Guide for Mediation Practitioners* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/natural-resources-and-conflict-guide-mediation-practitioners>, 20. 3. 2024), s. 10–28.

UNEP (2015 b). *UNEP 2014 Annual Report* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2014-annual-report>, 25. 3. 2024), s. 14.

UNEP (2016). *UNEP Annual Report 2015* (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/annual-report/united-nations-environment-programme-annual-report-2015>, 25. 3. 2024), s. 20.

UNEP (2018). UN Environment Annual Report 2017 (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/un-environment-annual-report-2017>, 25. 3. 2024), s. 5.

UNEP (2019). UN Environment 2018 Annual Report: putting the environment at the heart of people's lives (Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/un-environment-2018-annual-report>, 25. 3. 2024), s. 10–11.

UNEP (2020). Sudan launches first-ever State of the Environment and Outlook report to help guide peace and sustainable development (Dostupné z: https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/sudan-launches-first-ever-state-environment-and-outlook-report-help?_ga=2.226801373.1976926875.1711566548-1448374498.1676228347, 30. 3. 2024).

UNEP (n.d. a). O programu OSN pro životní prostředí (dostupné z: <https://www.unep.org/who-we-are/about-us>, 7. 12. 2023).

UNEP (n.d. b). Environmental sustainability of humanitarian action (Dostupné z: <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/response-and-recovery/environmental-sustainability>, 19. 12. 2023).

UNEP (n.d. c). Awareness and preparedness for emergencies at local level (Dostupné z: <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/response-and-recovery/awareness-and-preparedness>, 20. 12. 2023).

UNEP (n.d. d). Preventing chemical and industrial accidents (Dostupné z: <https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/what-we-do/disaster-risk-reduction/preventing-chemical-and>, 20. 12. 2023).

UNEP (n.d. e). Timeline: 25 Years of Crisis Response (Dostupné z:

<https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/timeline-25-years-crisis-response>, 28. 1. 2024).

UNEP (n.d. f). Environment Security (Dostupné z: <https://www.unep.org/topics/fresh-water/disasters-and-climate-change/environment-security>, 7. 2. 2024).

UNEP (n.d. g). Partnerships (Dostupné z: <https://www.unep.org/topics/disasters-and-conflicts/disaster-risk-reduction/partnerships>, 19. 2. 2024).

UNEP (n.d. h). Sudan (Dostupné z: <https://www.unep.org/topics/disasters-and-conflicts/country-presence/sudan>, 29. 3. 2024).

UNEP (n.d. ch). Climate Change and Adaptation (Dostupné z: <https://www.unep.org/sudan/climate-change-and-adaptation>, 29. 3. 2024).

UNEP (n.d. i). Participatory IWRM for adapting to unreliable rainfall and preventing conflicts through good governance in North Darfur, Sudan.

UNEP (n.d. j). Environmental governance (Dostupné z: https://www.unep.org/sudan/environmental-governance?_ga=2.254590536.1976926875.1711566548-1448374498.1676228347, 29. 3. 2024).

UNEP (n.d. k). Environmental Security (Dostupné z: <https://www.unep.org/topics/disasters-and-conflicts/environment-security>, 20. 3. 2024).

United Nations (n.d.). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development (Dostupné z: <https://sdgs.un.org/2030agenda>, 1. 4. 2024).

Waisová, Šárka (2015). Spolupráce v oblasti životního prostředí jako nástroj řešení

konfliktů: Historie a kritika přístupu. *Mezinárodní vztahy*, s. 45–64.

Westing, Arthur (1985). Explosive Remnants of War: Mitigating the Environmental Effects. *Stockholm International Peace Research Institute*, s. 117–121.

Westing, Arthur (1989). The Environmental Component of Comprehensive Security. *Bulletin of Peace Proposals* 20 (2), s. 129–134.

Westing, Arthur (1998). Establishment and management of transfrontier reserves for conflict prevention and confidence building. *Environmental Conservation* 25 (2), s. 91–94.

Resumé

This bachelor's thesis focuses on the evolution of security topics in the UNEP agenda since the 1990s. The text discusses the increasing importance of environmental issues in the field of security studies, particularly focusing on the involvement of the United Nations Environment Programme, UNEP, in addressing environmental challenges in armed conflicts.

The first chapter focus on the actual process of integrating security topic into the UNEP agenda. I will present a general characterization of the changes in the UNEP organizational structure, explain the process of proposing solutions and proposals implemented. In the second chapter, I describe the role of UNEP in conflict and post-conflict countries. I concentrate on the Post-Conflict Environmental Assessment method used by UNEP and the factors included in the assessment. This chapter will also provide an overview of the countries where UNEP has been involved and projects in a wide range of areas that UNEP has undertaken in these countries in relation to armed conflicts. The final part will be dedicated to a specific case study, the Republic of Sudan. I will attempt to briefly outline the security situation in the country and the environmental issues that Sudan faces due to frequent conflicts. For that will use the Post-Conflict Environmental Assessment conducted by UNEP in the country between 2006 and 2007. With the selected projects that have been implemented in the regions I aim to describe the role of UNEP in Sudan now. I will also introduce the strategy established by UNEP in collaboration with the Sudanese government, which includes a vision for the future concerning the environment.

The thesis aims to explore UNEP's role in armed conflicts, its strategies to mitigate environmental impacts on the environment, and its contribution to sustainable peace-building efforts. Despite its importance for achieving successful sustainable development, post-conflict and conflict-affected states are not inherently motivated or capable of incorporating environmental issues into recovery plans. Therefore, the development of security topics in the UNEP agenda is crucial. UNEP focuses on integrating environmental interests into the policy

actions of individual states to promote sustainable natural resource management and reduce risk factors for conflict recurrence. Today, the assessment and resolution of environmental dimensions of conflicts and disasters are one of UNEP's 6 priorities. With its objective perspective, UNEP provides support for the environment and links environmental considerations with the global effort to maintain peace.